

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PŘEDSÓKRATOVSKÁ FILOZOFIE

Milétská škola

„Většina těch, kdo se první obírali filozofií, myslila, že počátky všech věcí jsou jen v podobě hmoty. Neboť to, z čeho jsou všechny věci a z čeho na počátku vznikají i do čeho na konci zanikají, přičemž trvá podstata a mění se jen ve svých stavech, to nazývají prvkem a počátkem jsoucna. Proto se domnívají, že ani nic nevzniká ani nic nehyně, jelikož stále trvá taková podstata.“

Zlomek A 12 z Aristotela

Srovnání

arché (řec.: počátek všech věcí, pralátka): jednota, dokonalost, jednota, trvá, nemění se, nevzniká, nezaniká	svět, věci: mnohost, omezení, vznikají, zanikají, mění se
--	--

Obecná charakteristika školy

- Milétos (Malá Asie) – nejrozvinutější z řeckých osad 6. stol. př. Kr., křižovatka kultur; přístav Egejského moře, karavanní cesta z Persie a Indie
- hledání **arché** – počátku všech věcí, bytí věcí, **pralátky**, která není jako jednotlivé věci, které vidíme, ale je jejich základem, na rozdíl od nich **nevzniká, nezaniká, nemění se**
- jiným výrazem pro totéž je pozdější termín **fysis**: původně „něco, co roste“ (fyteuma = rostlina), později „povaha věcí“; v latině „natura“ – „přirozenost“, „příroda“ (nasci = narodit se)
- **hýlozoismus** (řec. hýlé = hmota, zoé = život): celý vesmír je živý nebo dokonce inteligentní; hmota je samohybná, oživená

THALÉS Z MÍLÉTU (624 - 547 př. Kr.)

- první filozof, cestovatel, přírodovědec: ze stínu vypočetl výšku pyramid, správná předpověď zatmění Slunce 22. 5. 585 př. Kr., Thalétova věta, aj.
- **arché = voda**

„Počet a povahu takového počátku neuvádějí ovšem všichni stejně. Thalés, původce takovéto filozofie, říká, že je to voda; proto také hlásal, že země leží na vodě. Tuto domněnku snad čerpal z pozorování, že se vše živí vlhkem a že z něho vzniká a jím se živí i teplo –

a z čeho vše vzniká, to je jeho počátkem. Odtud také čerpal tuto domněnku, i z toho, že semena všech věcí mají vlhkou povahu. “

Zlomek A 12 z Aristotela

„Zdá se, že řecká filozofie začíná nesmyslným nápadem, že voda je původem a mateřským klínem všech věcí. Je opravdu nutné zůstat nad tím tiše a vážně stát? – Ano, a to ze tří důvodů: Za první: protože věta vypovídá něco o původu věcí, za druhý: protože to činí bez obrazů a báchovek, a konečně za třetí: protože v ní, i když v zakukleném stavu, je obsažena myšlenka ‚vše je jedno‘. Myšlenka Thalétova má svou hodnotu v tom – i po poznání, že je nedokazatelná – že byla míněna jako nemýtická a nealegorická. Jako matematik a astronom byl vůči všemu mýtickému a alegorickému chladný, zůstal stát u fyzikálního výrazu. “

Friedrich Nietzsche: Filozofie v tragickém období Řeků

ANAXIMANDROS Z MÍLÉTU (611 - 545 př. Kr.)

- Thalétův žák, vytvořil první gnómón (svislá tyč k měření slunečního stínu), sfairu (model nebeské koule) a mapu světa
- **arché = apeiron** (řec. neomezené, neurčité)
- jde o abstraktní princip, z něj vznikají věci a do něj zanikají podle nutnosti
- z něj vznikají oddělováním protikladů 4 vlastnosti a **živly**; z živlů vznikají pak **jednotlivé věci**
- vlastnosti a odpovídající živly: vlhké = voda, suché = země, horké = oheň, studené = vzduch

„Anaximandros prohlásil neomezené za počátek a základní prvek jsoucna; první zavedl toto jméno ‚počátek‘. Říká pak, že to není ani voda ani žádný z tzv. živlů, nýbrž jakási jiná neomezená přirozenost, z níž vznikají všechny oblohy a světy v nich. ‚A z čeho věci vznikají, do toho též zanikají podle nutnosti, neboť si za své bezpráví navzájem platí pokutu a trest podle určení času‘; takto to říká slovy poněkud básnickými. Nevykládá vznik věcí proměnou živlů, nýbrž tím, že se věčným pohybem vylučují protivy. “

Zlomek A 9 a B 1 ze Simplikia

„Nemusí to být logické, ale v každém případě vpravdě lidské, jestliže se nyní s Anaximandrem díváme na všechno vznikání jako na bezpráví, které musí být potrestáno zánikem. Vše, co jednou vzniklo, opět zanikne, všude, kde jsou vnímatelné určité vlastnosti, smíme prorokovat na základě obrovského zkušenostního důkazu zánik těchto vlastností; to právě jsoucí nemůže mít žádné určité vlastnosti, jinak by jako ostatní věci muselo vzniknout a zaniknout. Proto má také jméno: ‚neurčité‘ – ‚apeiron‘. Anaximandros nechápal otázku původu tohoto světa už čistě fyzikálně, jako první z Řeků zachytil spletnost etických problémů. Jak může něco vzniknout, co má právo být?! Odkud ono neustálé vznikání, odkud onen nikdy nekončící smrtelný nářek? Jakou cenu má vaše pobývání zde? Svou vinou dlíte v této existenci. Budete ji muset zaplatit smrtí. Podívejte se tam, jak vaše země vadne až nakonec zanikne. Ale vždy znovu se bude takový svět pomíjivosti tvořit: kdo by vás chtěl spasit z prokletí vznikání? “

Friedrich Nietzsche: Filozofie v tragickém období Řeků

ANAXIMENÉS Z MÍLÉTU (558 - 525 př. Kr.)

- Anaximandrův žák
- **arché = vzduch**, zředováním a zhušťováním vzduchu vznikají ostatní živly na způsob skupenství (tím posunuje kvalitativní chápání arché na kvantitativní: „je to totéž, jen hustší/řidší“)

„Pravil, že počátkem je neomezený vzduch, že z něho vzniká, co jest, co bylo, co bude, bozi i božské věci a že ostatní vzniká z potomstva vzduchu. A taková je podoba vzduchu: když je zcela stejný, je neviditelný, ale ukazuje se chladem, teplem, vlhkem a pohybem.“

Zlomek A 7 z Hyppolita

„Vzduch se liší ve své povaze řídkostí a hustotou: je-li zředován, stává se ohněm, a je-li zhušťován, stává se větrem, pak oblakem a – ještě více – vodou, potom zemí, potom kameny a ostatní vzniká z toho.“

Zlomek A 5 ze Simplikia

Pýthagorejci

PÝTHAGORÁS ZE SAMU (580 - 500 př. Kr.)

- narozen na Samu, ostrově blízko Mílétu, přestěhoval se r. 530 do jihoitalského Krotónu (Cotrone), založil tu školu či duchovní spolek, ten nabývá politického vlivu i v dalších městech; hnutí odporu kolem r. 500 Pýthagorás přesídlil do Metapontu, kde zemřel, škola kolem r. 450 po dalším pronásledování nakonec zakotvila v Tarentu, kde ve 4. stol. př. Kr. zanikla; od 1. stol. n. l. začíná působení novopýthagoreismu: ten se hlásí k staré škole, ale projevuje se mystičtěji a alegoričtěji
- nezanechal spisy, učil (první v Řecku) nauku o nesmrtelnosti a stěhování duší (metempsychósis)
- jako duchovní a filozofická autorita měl nesmírný vliv na své žáky, v jeho škole panovala přísná životní pravidla a tuhá kázeň (autos efa); mezi jeho žáky patřili např. ARCHYTÁS Z TARENTU, FILOLÁOS Z KROTÓNU, ALKMAIÓN Z KROTÓNU, HIPPOSOS Z METAPONTU

Pýthagorejské nauky

- není možné zcela přesně určit, co z nauky pochází od samého Pýthagory a co je přínosem žáků
- podvojnost filozofování a přímého zkoumání přírody
- základ všeho je **číslo** (arithmos), chápané geometricky jako přesně definovaný tvar, **mez** (peras), která **vymezuje** neomezené (apeiron) a tím určuje věc, její vlastnosti a význam; číslo je chápáno jako kvalita (nějaká vlastnost věci), sekundárně jako kvantita (velikost, měřitelná charakteristika)

- svět je výsledkem boje meze a bezmezného (neurčitého), sloučením meze a neomezeného vznikají jednotlivé věci; tento protiklad a vzájemná provázanost je ukázána na 10 principech:

<i>„omezené a neomezené,</i>	<i>nehybné a pohyblivé,</i>
<i>liché a sudé,</i>	<i>rovné a křivé,</i>
<i>jedno a mnohé,</i>	<i>světlo a tma,</i>
<i>pravé a levé,</i>	<i>dobro a zlo,</i>
<i>mužské a ženské,</i>	<i>čtverec a obdélník“</i>

Zlomky A 3 a B 5 z Aristotela

- z omezeného a neomezeného vzniká jedno, které se může zmnožovat: mnohost bývala zobrazována body, zatímco prostor mezi body značí prázdnotu; dokonalým číslem a principem, z něhož je vybudován vesmír je 10; ukázkou jejich spekulací na toto téma je tzv. tetraktys:

•	1	bod	součtem je číslo 10
• •	2	přímka	
• • •	3	rovina	
• • • •	4	prostor	

- Filoláos jako první přestal věřit, že Země je středem vesmíru a učil, že vše ve vesmíru včetně sféry Slunce a sfér ostatních těles krouží kolem ústředního ohně – nevidíme jej, protože ta zemská polokoule, na níž žijeme, je od něj trvale odvrácena, tento oheň vrhá světlo na nebeská tělesa, ta pak nepřímou osvětlují zemi
- jako první se zabývali hudební teorií, a to pod matematickým hlediskem (intervaly jako poměry délky struny monochordu: např.: oktáva = 1:2, kvinta = 2:3, kvarta = 3:4)
- svět je **kosmos** (uspořádaný, zařízený, zkrášlený), jeho **harmonie** spojuje protikladné principy a tvoří z nich uspořádaný celek; tento celek je uspořádán podle matematických principů
- jako první se soustavně zabývali matematikou, nejsou to však ještě matematikové, kteří postupují systematicky, spíše intuitivně nacházejí číselné vztahy mezi věcmi: tyto objevené vztahy pak zpracovávají do nějaké obecnější teorie, hledají k nim axiomy (základní tvrzení, z nichž je možno odvodit ostatní součásti teorie) jejich teoretické znalosti jsou často jakousi mystikou čísel (např. harmonie jako hudba sfér)

Elejská škola

- z kosmologie se stává **ontologie**: ptáme se, co máme na mysli, jestliže hovoříme obecně o jsoucím, o tom, co to znamená býtí, co to je býtí

XENOFANÉS Z KOLOFÓNU (570 – 480 př. Kr.)

- předchůdce školy, podle některých učitel Parmenidův, narozen v iónském Kolofónu (Malá Asie), rodné město opustil asi 545 př. Kr., alespoň část svého dalšího dlouhého a potulného života strávil v Eleji v jižní Itálii, někteří badatelé ho však k eleatům neřadí a pochybují o jeho vlivu na Parmenida; vyjadřoval se básnicky
- kritik náboženství antropomorfně a polyteisticky chápaného; jeho odpovědí na řecké náboženství je jeden panteisticky pojatý (s vesmírem identický) nehybný bůh

„Všechno to, co je u lidí hanbou a potupou, přiřkli Homéros a Hésiodos bohům: krást, cizoložit a navzájem se podvádět.“

Zlomek B 11 ze Sexta Empeirika

„Aithiopové tvrdí, že jejich bohové jsou ploskonosí a černí, Thrákové, že ti jejich mají bleděmodré oči a rusé vlasy. Kdyby však voli, koně či lvi měli ruce anebo uměli rukama kreslit a zhotovovat díla jako lidé, koně by kreslili podoby bohů podobné koňům, a volové podobné volům a ztvárnili by je právě s takovými těly, jaká mají oni sami.“

Zlomky B 16 a B 15 z Klémenta Alexandrijského

Bůh je jeden, smrtelníkům není podobný ani tělem ani myslí.“

Zlomek B 23 z Klémenta Alexandrijského

„Setrvává stále na témž místě a vůbec se nepohybuje. Ani se pro něho nesluší, aby přecházel pokaždé jinam, nýbrž myšlenkou svého ducha bez námahy otrásá vším.“

Zlomky B 26 a B 25 ze Simplikia

„Celý vidí, celý myslí, celý slyší.“

Zlomek B 24 ze Sexta Empeirika

„Xenofanés s pohledem upřeným na nebe jako celek prohlašuje, že jedno je bůh.“

Zlomek A 31 z Aristotela

„Žádný člověk neví ani nebude vědět pravdu o bozích a o všem, o čem tu mluvím; i kdyby totiž náhodou vyslovil naprostou pravdu, přece o tom sám neví.“

Zlomek B 34 ze Sexta Empeirika

„Bohové Xenofantovi ztratili vůli k činu; jsou to jen předměty pro rozumování. Nedejme se mýlit zdánlivým moralistním tónem jeho slov: mravním přesvědčením nebyl nadiktován tento posměch (B 11, B16 a B 15). Jsou snad bohové Xenofantovi mravně přísnější? Pro pantheismus, v němž existuje pouze ‚jedno a všechno‘ od jakživa bylo dobro a zlo jen

relativním ponětím; jestliže existuje toliko božství a všechno je božské, pak i nemravnost je božská. Xenofantova skepse je jen výmluvou, aby nemusel bohů poslouchat; jestliže jedině to je vada v Homérovi, že jeho bohové jsou lidsky nedostateční, proč je Xenofanes neučinil mravně dokonalými? Proč se neopřel o ta místa v Homérovi, kde bohové jsou mravní? Posměch Xenofantův z bohů Homérových je posměchem intelektuála z prosté víry, posměchem nevěřícího, nikoli kritičtější věřícího. Skepsi náboženskou Xenofanes doplňuje, jak se sluší, skepsi rozumovou.“

Emanuel Rádl: Dějiny filosofie

PARMENIDÉS Z ELEJE (540 – po roce 470 př. Kr.)

- podle některých žák Xenofanův (viz výše); ač nepřilíš literárně obratný, „vypotil“ hexametrickou filozofickou báseň, poněkud nesrozumitelnou v syntaxi, která měla titul „Peri fyseós“ - „O přírodě“; v té ho bohyně poučuje, „*jaké jediné cesty zkoumání (poznání) lze myslet*“

*„Jedna cesta, že jest a že vůbec **nebytí není**, dráha to přesvědčení, neb ono provází pravdu; druhá pak cesta, že není a že **je nebytí nutné**. O této cestě ti říkám, že nelze ji nikterak poznat, neboť nejsoucí ani bys nepoznal – není to možno –, ani je nevyslovil, vždyť myslet a býtí je totéž.“*

Zlomek B 2 z Prokla a Simplikia

První možnost: Jsoucí jest, nejsoucí není. Neexistuje nejsoucí: mnohost věcí, vznik, zánik, pohyb, změna – to vše je klam. Vše, co víme, co myslíme, **jest**: jedno neproměnlivé **bytí**. Jak se Parmenidés vyjadřuje, právě tuto výpověď o světě považuje za adekvátní.

Druhá možnost: Nejsoucí jest. Jenže nemůžeš poznat to, co není. Nemůžeš to ani myslet ani vyjádřit. Je to nesmysl: nejsoucnost jsoucího. Jen to, co lze myslet, může být. Nejsoucí myslet nelze. Nejsoucí tedy být nemůže.

Věci vlastně neexistují, jsou klamem našeho **vnímání** (smyslů; **doxa** = mínění), zatímco **myšlení** (rozum; **epistéme** = poznání) jasně dokazuje, že nic nevzniká, nezaniká, nemění se, nepohybuje se, že trvá pouze **jedno neproměnlivé bytí** (podobné Xenofanovu jedinému neměnnému bohu), které si snad Parmenidés představoval jako naprosto kompaktní kouli o nekonečném poloměru.

Tento přístup otvírá cestu **metafyzice**: lidské smysly a věci tohoto smysly vnímatelného světa nemohou být zdrojem jistého a pravdivého poznání, je třeba obrátit se k rozumové spekulaci založené na logice, abychom dospěli k původnějšímu základu světa a jistějšímu poznání; je závislá na proslulém Parmenidově přesvědčení: „**myšlení a bytí je totéž**“; Parmenidés tak nesmazatelně ovlivnil celé dějiny filozofie, vědy, náboženství, politiky ...

ZÉNÓN Z ELEJE (490 – 430 př. Kr.)

- Parmenidův žák; snažil se prokázat jeho názory zejména tzv. pohybovými aporiemi, důkazy o nemožnosti pohybu; svůj spis prezentoval pod Parmenidovým vedením v Athénách (Sókratés)

„Čtyři jsou Zénónovy důkazy o pohybu, které působí obtíže těm, kdo je chtějí vyvracet. První je, že není pohybu, ježto to, co se pohybuje, musí dříve dojít do poloviny cesty, než dojde k cíli ... nelze projít nekonečným počtem míst nebo dotknout se nekonečného počtu míst v konečném čase.

Druhý důkaz je tzv. Achilleus. Je to ten, že nejpomalejší tvor nemůže být v běhu nikdy předstižen nejrychlejším, neboť pronásledující musí dříve dojít tam, odkud vyběhl prchající, takže pomalejší je nutně vždy o něco napřed.

Třetí důkaz je ... že pohybující se šíp stojí ... neboť je-li vše vždy v klidu nebo v pohybu (a nehýbá-li se), cokoli je v stejném prostoru, a je-li konečně to, co se pohybuje, v jednom okamžiku (vždy v stejném prostoru), pak je letící šíp nepohnutý.

Čtvrtý důkaz je o tělesech, která se pohybují po závodní dráze v stejném počtu podél stejného počtu se stejnou rychlostí z opačných stran, jedna tělesa z konce závodiště a druhá z prostředka; při tom, jak myslí Zénón, se stává, že se poloviční čas rovná dvojnásobnému.“

Zlomky B 25 – 28 z Aristotela

„Je-li prostor, bude v něčem. Vždyť vše, co je, je v něčem, a co je v něčem, je též v prostoru. Bude tedy prostor v prostoru, a to jde do nekonečna. Není tedy prostoru.“

Zlomek B 5 ze Simplikia

„Pohybující se nepohybuje se ani na tom místě, kde je, ani na tom, kde není.“

Zl. B 4 z Diogena

HÉRAKLEITOS Z EFEZU (540 – 480 př. Kr.)

- Efesos i Iónii (Malá Asie) byl jedním z největších a nejbohatších řeckých měst; bohatý aristokrat; zanevřel na veřejný život a žil v azylu Artemidina chrámu, kde se plně věnoval filozofii; opovrhne davem, jemuž jsou lhostejné zásadní otázky světa a žene se jen za ziskem; báseň „Peri fyseós“ - „O přírodě“ byla už v antice považována za temnou a těžko pochopitelnou
- filozofii jako poučné zkoumání třeba odlišovat od „mnohoznalectví“; což prý neuměl Pýthagorás

„Mnohoznalectví (polymatheia) nenaučí moudrosti. Je třeba, aby mužové milující moudrost (filozofové) byli znalí velmi mnoha věcí, tak jako ti, kdo hledají zlato, prokopají mnoho země a najdou málo.“

Zlomky B 40, B 35, B 22

- tím jádrem, které má filozof objevit, je **logos** (řec. příběh, řeč, věta, slovo, rozum, řád), skrze něj má člověk přístup k tomu, co je moudré (to sofón) – **řád světa**, který též **přebývá v duši** skrze rozvahu, vědomí (to fronein)
- úkolem filozofa je otevřít se logu – jednomu smyslu veškerenstva, tomu, co umožňuje porozumět; takový úkol vyžaduje zejména „zkoumat sebe sama“ (Zl. B 101 z Plútarcha – ozvěna delfského apollónského „gnóthi seauton“ – „poznej sebe sama“); probudit se z nevědomosti, vidět ve společném světle to obecné, to podstatné

„Pro bdící je jeden svět a společný, ale každý ze spících se obrací k vlastnímu.“

Zlomek B 89

- všechno na světě je způsobeno **bojem protikladů** – nejde však o vzájemné ničení protikladů, ale o jejich vzájemný vztah, díky kterému věc existuje, nic neexistuje mimo protiklady
- protiklady nelze od sebe odloučit, jejich boj je základem vzniku a zániku, neustálé proměny
- **neustálá změna** je to jediné, co je pozorovatelné přímo, je symbolizována **ohněm**
- za neustálou změnou panuje **hlubší harmonie a soulad**, který je dán nutně – **jednota protikladů** totožná s logem

„Praví tuším Hérakleitos, že všechno přechází a nic netrvá, a přirovnává věci k toku řeky, říká, že bys nevstoupil dvakrát do téže řeky.“

Zlomek A 6 z Platóna

„Hérakleitos říkal, že protikladné se shoduje a že s neshodného je nejkrásnější harmonie.“

Zlomek B 8 z Aristotela

„Boj je otcem všeho i králem všeho a jedny učinil bohy, druhé lidmi, jedny udělal otroky, druhé svobodnými.“

Zlomek B 53 z Hippolyta

„Tento světový řád tentýž pro všechny nevytvořil žádný z bohů ani lidí, ale vždy byl, je a bude: oheň věčně živý, rozněcující se podle míry a hasnoucí podle míry.“

Zlomek B 30 z Klémenta

„Oheň je základním prvkem, vše je obměnou ohně... Svět vzniká z ohně a opět je spalován v určitých obdobích střídavě po celý věk; děje se to podle sudby.“

Zlomek A 1 z Diogena

Hérakleitova nauka je prototypem **dialektiky**: vývojové nauky, která veškeré dění chápe jako střetávání protikladných sil, které vede vždy k vyšším stavům reality; z toho vyplývá i názor, že nelze určit žádný definitivní smysl všeho, nelze význam světa zachytit slovy a myšlenkami; logos Hérakleitův je sice oním souladem a jednotou, ale je to „soulad nezjevný“, který je důležitější než ten zjevný, poznaný, definovaný – proto je Hérakleitova filozofie do jisté míry mystická: logu je třeba se oddat, pozorovat ho v sobě (v duši)

EMPEDOKLÉS Z AKRAGANTU (490 – 435 př. Kr.)

- Akragas (Agrigentum): v té době největší řecké město na Sicílii (několik set tisíc obyvatel), Empedoklés byl původem aristokrat, ale nakloněný demokracii, považoval sám sebe za božského
- ve filozofii **eklektik**: vybíral z různých filozofických teorií některé myšlenky a snažil se je spojit v nový celek

„Empedoklés Akragantský učí, že jsou čtyři živly, voda, oheň, vzduch a země, a že příčinou všeho je Lásky a Svár.“

Zlomek A 30 z Pseudoplútarchových Stromateis

- vznik a zánik je vlastně **míšení živlů** (mixis): vznik je slučování, zánik je rozlučování
- existují tedy čtyři počátky (kořeny – tessara pantón rhizómata) všeho: čtyři živly, které se samy nemění, ale které svou jedinečnou konstelací, poměrem, utvářejí charakter jednotlivých věcí
- vznik je důsledkem **lásky**, zánik **nenávisti** (sváru): svět je stále udržován ve vznikání, zánikání, změně vzájemným působením lásky a nenávisti
- formuluje i nauku o poznávání: každá věc produkuje výrony (tím neustále zaniká), které zapadají do adekvátních (adekvátně širokých) pórů ve smyslových orgánech; smyslovými orgány je poznáváno „stejně stejným“

„Zemí vidíme zemi, vodou vodu, vzduchem jasný vzduch a ohněm ničivý oheň, Láskou Lásku a chmurným Svárem Svár.“

Zlomek B 109 z Aristotela

ANAXAGORÁS Z KLAZOMEN (500 – 428 př. Kr.)

- narozen v Klazomenách v Malé Asii, značnou část života strávil v Athénách, přítel Perikleův; učil, že Slunce je pouze žhoucí kámen – odsouzen za bezbožnost, zemřel v Lampsaku na Hellespontu
- **sémeia**: nekonečný počet, nekonečné množství kvalit (druhů), nekonečně dělitelné
- **nús** (rozum, duch): princip který uspořádává směs sémeí
- v každé věci převažuje jeden druh sémeí: ale je v ní přítomna celá nekonečná rozmanitost, ale konkrétní vlastnosti (kvality) jsou dány převahou sémeí jednoho druhu; nús je vlastně jeden druh sémeí, který ovšem není rozptýlen ve vesmíru, ale sdružen na jednom místě a nesmíchán s ostatními – je látkou nejjemnější a nejčistší, proto může určovat sebe sama všechno ostatní – po jeho „vzoru“ se ostatní sémeia skládají dohromady během jakéhosi rotačního pohybu

Atomisté

- materialistická filozofie pěstovaná v Abdérách v Thrákii

LEUKIPPOS Z MÍLÉTU (kolem roku 500 př. Kr.)

- mnozí pochybují o jeho historické existenci; snad učitel Démokritů; je totiž dochován jen jediný zlomek B:

„Nic nevzniká bez příčiny, vše vzniká z nějakého důvodu a nutnosti.“

DÉMOKRITOS Z ABDÉR (470 – 360 př. Kr.)

- filozof a astronom, cestovatel; celé své jmění utratil na cestovatelství, ke konci života v bídě; tradice říká, že aby vydělal na vlastní pohřeb, předčítel veřejně své spisy; nebezpečného myslitele v něm viděl Platón, který se jeden čas pokoušel všechny jeho spisy zničit
- řeší parmenidovský problém jsoucího a nejsoucího jako plné a prázdné
- jsoucí (plné): atomy – nekonečný počet, stejná kvalita
- nejsoucí je prázdné: empiricky – nekonečný prostor
- atomy se pohybují a jejich shluky jsou věci – vznik; tyto shluky trvají omezeně – zánik
- vznik a zánik se dějí podle nutnosti – ve vesmíru není nic nahodilého

Démokritos se domnívá, že podstatou věčných věcí jsou malá jsoucna, neomezená co do počtu, a podkládá jim jiné místo neomezené co do velikosti. A toto místo nazývá těmito jmény: prázdno, nic a neomezeno, a každé z oněch jsoucna jmény: cosi, tuhé a jsoucí. A domnívá se, že tato jsoucna jsou tak malá, že unikají našemu vnímání a že mají všelike podoby a všelike tvary i rozdíly ve velikosti. Z nich tedy již jakoby z prvků on utváří a spojuje viditelná a vnímatelná těla. A ty prvky se prý navzájem sváří a pohybují se v prázdnu pro svou nepodobnost i pro ostatní uvedené rozdíly. A pohybující se, padají na sebe a splétají se takovým spletením, které sice působí, že se navzájem dotýkají a že jsou blízko sebe, avšak jednu podstatu z nich Démokritos vpravdě nikterak netvoří, neboť je prý zcela pošetilé, že by se dvě nebo více věcí někdy mohly stát jedinou. A to, že jsoucna u sebe spolu trvají po nějaký čas, vysvětluje spojováním a vzájemným chytáním tělísek. Neboť jedna z nich jsou křivá, druhá udicovitá, třetí vydutá, čtvrtá vypuklá a ostatní mají jiné nesčetné rozdíly. A domnívá se, že se ona tělíska tak dlouho vzájemně drží a spolu trvají, až přistoupí z okolí nějaká silnější nutnost, jimi zatřese a je od sebe rozptýlí. A Démokritos mluví o vzniku a jemu protikladnému rozloučení nejen u živočichů, nýbrž i u rostlin, u světa a vůbec u všech vnímatelných věcí.

Zlomek A 37 ze Simplikia

Seznam zdrojů:

BŘEZINA J. *Úvod do řeckého metafyzického myšlení*. 1. vyd., Olomouc : Vydavatelství UP, 1991

KUNZMANN P. *Encyklopedický atlas filosofie*. 1. vyd. Praha : NLN, 2001. 265 s. ISBN 80-7106-339-8.

Zlomky předsokratovských myslitelů. 1. vyd. Praha: 1989